

CÎTEVA MONEDE BIZANTINE DESCOPERITE ÎN OLTENIA

DE

GH. POENARU BORDEA și C. VOICU

Cercetătorii veacurilor VI—XIII dispun de o recentă sinteză asupra monedelor bizantine descoperite la nord de Dunăre¹, care are și meritul de a fi realizat un repertoriu meticolos atât al celor publicate, cât și pe cel de a fi pus în circuitul științific numeroase altele, ca date noi, fie anticipând asupra unor lucrări în curs de publicare, fie utilizând monedele și informațiile acumulate la Institutul de arheologie, pînă atunci inedite. Lucrarea abia amintită constituie un excelent punct de plecare pentru studii istorice viitoare, dar invită în același timp la progres, atrăgînd atenția prin însăși umplerea unei lacune regretabile a cercetării, asupra importanței numismaticii în conturarea mai clară a realităților epocii.

Credem că nu ne înșelăm afirmînd că numismatica bizantină și implicit istoria perioadei ar avea numai de cîștigat de la o publicare amănunțită a descoperirilor cuprinse în catalogul lui C. Preda. Este vorba, evident, doar de cele pentru care acest lucru se mai poate face, materialul fiind salvat și accesibil specialiștilor în colecții publice sau particulare. Pe de altă parte se impune depistarea mai stăruitoare a monedelor bizantine și publicarea lor urgentă, cu toate datele tehnice necesare.

În cele ce urmează prezentăm cîteva asemenea descoperiri monetare din Oltenia, intrate într-o colecție particulară din Craiova².

I. Ghindeni, jud. Dolj

Iustin I

1. M; CON; Γ; anii 518—527, AE ↘ 15,74 g;
30 mm.

Wroth, —; DOW, p. 41, nr. 9c. 3.

Iustin I și Iustinian

2. K; (CON); €; anul 527. AE ↑ 8,55 g;
26 mm.
Wroth, —; DOW, —; cf. Morrisson, p.
54, 3/Cp/AE/03.

Iustinian

3. M; CON; Γ; X/V=541/2. AE ↓ 18,65 g;
38 mm.

Wroth, 59; DOW, p. 88, nr. 40 c.

4. M; NIKO; B; X/X/X=556/7. AE ↓
15,61 g; ?3 mm.

Wroth, 21⁷; DOW, p. 118, nr. 136 b.

Iustin al II-lea

5. K; NI; II=566/7. AE ↓ 6,72 g; 26 mm.
Wroth, 160; DOW, p. 232, nr. 104, 1.
6. M; CON; A; X = 574/5. AE ↗ 14,10 g;
29 mm.

¹ C. Preda, *Circulația monedelor bizantine în regiunea carpato-dunăreană*, SCIV, 23, 1972, 3, p. 375—415.

² Colecționarul Al. Dinu a avut ca și altă dată (Gh. Poenaru Bordea, O. Stoica, BMI, 42, 1973, 1, p. 25—30), amabilitatea să permită studiul și publicarea materialului, furnizînd și informațiile privind locurile de descoperire. Îi mulțumim și aici. Monedele au fost depistate de C. Voicu, care, pentru parte din ele, a făcut și primele identificări. Din păcate, încercările sale de a obține confirmări și precizări suplimentare, între altele printr-o deplasare la Ghindeni, au rămas fără rezultat.

- Wroth, — ; DOW, p. 212, nr. 39 a.
Vasile al II-lea — Constantin al VIII-lea
 7. AE ↓ 13,23 g; 31×33 mm.
 Wroth, 24 (Ioan I); Thompson, tip A₂.
 II. *Popovicieni, com. Gotcea Mică, jud. Dolj*
Anastasius
 8. M; CON; ε; anii 498—518. AE ↓ 14,61 g; 32 mm.
 Wroth, — ; DOW, p. 22, nr. 23, 1.
Mauriciu Tiberiu
 9. M; CON; B; II = 583/4. AE ↓ 11,77 g; 31 mm.
 Wroth, 28; DOW, p. 302, nr. 22 b.
 III. *Calafat, jud. Dolj*
Iustin al II-lea
 10. M; CON; A; II/II = 568/9. AE ↓ 12,43 g; 26 mm.
 Wroth, — ; DOW, p. 206, nr. 25 a.
 IV. *Piscu Vechi, jud. Dolj*
Constantin al IX-lea
 11. AE ↓ 4,22 g; 24 mm. Surfrapată.
 Wroth, tip 1, nr. 10 și urm. (Constantin X). Thompson, tip D.

Cele 11 monede publicate mai sus provin din patru localități diferite, pentru care lipseau până acum date privind descoperiri monetare bizantine.

De la Popovicieni și Calafat avem trei monede din secolul al VI-lea, de la Ghindeni șase monede din aceeași vreme și o alta din vremea monedelor anonime, în timp ce la Piscu Vechi avem o singură monedă din secolul al XI-lea.

Majoritatea monedelor sînt deci din secolul al VI-lea, perioadă bine reprezentată și în descoperirile de la Sucidava—Celeiu, de altfel singurele mai numeroase și mai bine cunoscute³. Moneda de la Anastasius aduce un nou element în discuția datei revenirii Imperiului la nord de Dunăre în zona Olteniei⁴, [după] criza serioasă din secolul al V-lea⁵, în timp ce moneda de la Mauriciu Tiberiu, descoperită la Popovicieni, este din vremea ultimei domnii mai bine reprezentate în descoperirile din această regiune a țării noastre, deși nu lipsesc descoperiri de monede din vremea lui Focas și Heraclius⁶. Acestea din urmă fac legătura cu tezaurul de obiecte de podoabă și monede de argint de la Priseaca, jud. Olt⁷.

Am mai sublinia că, în acest lot, monedele de la Iustin al II-lea ne apar ca mai numeroase, pîrînd să confirme, și pentru Oltenia, fenomenul pe care l-am constatat și am încercat să-l explicăm pentru Dobrogea⁸. În privința atelierelor emitente constatăm că șapte monede sînt emise la Constantinopol și doar două la Nicomedia. Aceste ateliere sînt, de altfel, cele mai bine reprezentate și în descoperirile din aceeași vreme, cunoscute pînă acum, din Dobrogea⁹.

Printre monedele secolului al VI-lea, de deosebit interes numismatic ne apare moneda emisă în 527, în vremea scurtei asocieri la domnie a lui Iustinian de către Iustin I. Este vorba de o jumătate de follis emisă

³ D. Tudor, *Dacia*, 7—8, 1937—1940, p. 393—398; idem, *Dacia*, 11—12, 1945—1947, p. 203—204; B. Mitrea, SCN, 4, 1968, p. 394—396; O. Toropu, O. Stoica, *Drobeta*, 1, 1974, p. 159—168; Gh. Poenaru Bordea, SCN, 6, 1975, p. 79—80; cf. C. Preda, *op. cit.*, p. 398, nota 23.

⁴ D. Tudor, *Oltenia romană*³, p. 465; C. Preda, *op. cit.*, p. 397.

⁵ Gh. Poenaru Bordea, V. Barbu, *Dacia*, N.S., 14, 1970, p. 251—295.

⁶ D. Tudor, *Materiale*, 8, 1962, p. 552; B. Mitrea, SCIV, 17, 1966, 2, p. 424; C. Preda, *op. cit.*, p. 398—399, 410 și 412.

⁷ M. Butoi, *StComPitești*, 1, 1968, p. 97—104; B. Mitrea, SCN, 6, 1975, p. 113—125

⁸ Gh. Poenaru Bordea, BMI, 40, 1971, 3, p. 54—55, acceptate și reluate de I. Barnea, *Bulletin AIESEE*, 10, 1972, 2, p. 169—170; cf. C. Preda, *op. cit.*, p. 385—387 și tabelul p. 380—381. Precizări suplimentare pentru Dobrogea Gh. Poenaru Bordea, *Al. Popca, Pontica*, 8 (sub tipar).

⁹ Gh. Poenaru Bordea, BMI, 40, 1971, 3, p. 57; C. Preda, H. Nubar, *Ilistria*, III, București, 1973, p. 81—85 (H. Nubar).

Fig. 1. Monede bizantine descoperite în Oltenia.

la Constantinopol, nominal care pînă nu demult nu era cunoscut de reparatoriile de uz curent pentru această monetărie. Abia acum în urmă un exemplar a fost publicat de Cécile Morrisson¹⁰. În baza exemplarului nostru și a fotografiei din lucrarea citată (pl. VII) legenda aversului se reconstituie DNIVS[TIN € IV]STINIANPAVC. Ne apare însă clar că și în cazul exemplarului de la Paris, pe revers, jos, nu este vorba de litera A, care, de altfel, n-ar avea rost decît dacă ar indica un atelier, ci tot de o stea.

Cele două monede din secolul al XI-lea aduc date noi la cunoașterea circulației monetare în Oltenia, deși în cazul lor, ca și în cazul celorlalte, cercetări suplimentare de teren și săpături arheologice¹¹, venind să precizeze mediul în care ea se produce, ar fi, desigur, cît se poate de binevenite.

QUELQUES MONNAIES BYZANTINES DÉCOUVERTES EN OLTÉNIE

RÉSUMÉ

Les auteurs présentent 11 monnaies byzantines découvertes par hasard en Olténie (Petite Valachie) à Ghindeni (Justin Ier, Justin Ier et Justinien, Justinien, Justin II et Basile II — Constantin VIII), à Popovicieni (Anastase et Maurice Tibere), à Calafat (Justin II) et à Pîscu Vechi (Constantin IX).

EXPLICATION DES FIGURES

Fig. 1. Monnaies byzantines découvertes en Oltenie.

¹⁰ *Loc. cit.*, supra nr. 2; cf. H. Longuet, NZ, 77, 1957, nr. 251; W. Hahn, *Moneta Imperii Byzantini*, I. *Von Anastasius bis Justinianus I (491—565)*, Viena, 1973, p. 45, 107, pl. 12/5 și *Prägetabelle IV*.

¹¹ Recent, un bilanț al cunoștințelor actuale a fost realizat și susținut ca teză de doctorat de O. Toropu. Autorul a adus un aport personal substanțial, atât arheologic (cf. deocamdată, *Dacia*, N.S., 16, 1972, p. 163—188), cît și numismatic (cf. C. Preda, *op. cit.*, *passim*).